

5. Сисоєва С.О. Сфера освіти як об'єкт наукового дослідження // Освітologia : витоки наукового напрямку : монографія / за ред. В.О. Огнев'юка ; авт. кол. : В.О. Огнев'юк, С.О. Сисоєва, Л.Л. Хоружа, І.В. Соколова, О.М. Кузьменко, О.О. Мороз. Київ : ВП "Едельвейс", 2012. 336 с.

The article deals with the concept of "innovation", defines its meaning and essence, proves the necessity of creative development of modern teacher of Music by introducing innovative technologies into the educational process. Considering innovative activity as the highest level of pedagogical creativity of the future teacher of Music, which provides modernization of various parts of general education, musical education and promotes the development of steady interest in mastering and introduction of innovative technologies into musical and pedagogical practice, the author draws attention to the importance of this problem within the system of modern professional training of students.

Pedagogical conditions of preparing future Music teachers to innovative activity are defined as the following: scientific and methodological; personnel; normative-procedural; information and communication; organizational; educational and technological; managerial; psychological and pedagogical.

The author proves that innovative activity of the teacher of Music is manifested in the timely projecting of the educational process, in purpose-setting, the definition of goals, objectives, content and specific technologies of artistic innovative education. It reflects not only the features of the renewal of the traditional system of education through rationalization, or the introduction of innovative experience, or modernization, but also presents the individual style of the teacher of Music as a specialist of the highest degree of pedagogical creativity.

Key words: *innovative activity, pedagogical conditions, integration, interactive learning technologies, pedagogical technology.*

УДК 378.016:78.159

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–2.112-116

Віктор Лабунець
Viktor Labunets

СМИСЛОВІ КОНСТАНТИ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА-МУЗИКАНТА

SENS CONSTANTS OF ETHNO-PEDAGOGICAL CULTURE OF THE FUTURE PEDAGOGUE-MUSICIAN

У статті розглянуто тенденцію активізації наукового інтересу до етнопедагогічної й етнокультурної проблематики у галузі теорії та методики музичного навчання. Конкретизовано етнопедагогічну культуру майбутнього педагога-музиканта як невід'ємну частину загальної професійно-педагогічної культури, сформульовано її основні смислові константи та визначено провідні ідеї українства, серед яких ідея соборності, ідея українського космізму та ідея національного самозбереження. Зазначено, що опора педагога-музиканта під час фахової діяльності на смислові константи етнопедагогічної культури уможливує трансляцію багатовікового досвіду народного навчання й виховання на базі творчої педагогічної інтерпретації філософії й психології українства. Запропоновано збільшити планування навчальних аудиторних годин для народознавчих та етнопедагогічних навчальних курсів, а також упровадити у фахове навчання педагогів-музикантів фольклорну практику.

Ключові слова: *етнопедагогічна культура, педагог-музикант, цінності української народної педагогіки, український музичний фольклор, українська народна деонтологія, смислові константи, гуманні відносини.*

Огляд різноманітного спектру сучасних досліджень у різних галузях педагогічної науки, починаючи з дев'яностих років минулого століття й до сьогодення, дозволяє спостерігати стійку тенденцію активізації й постійного розвитку наукового інтересу до етнопедагогічної й етнокультурної проблематики. Ця проблематика постійно розширює свій діапазон, охоплюючи все більше й більше наукових досліджень, зокрема у царині розроблення новітніх освітньо-виховних (Н. Коротеєва, Ю. Руденко, М. Стельмахович, Є. Сявакко), культурологічно-філософських (О. Вишневський, В. Ігнатів, Б. Попов, М. Степко) концепцій тощо.

Не виключенням для цієї тенденції, характерної для сучасних українських досліджень, стали й дослідження у галузі теорії та методики музичного навчання. Етнопедагогічна та етнокультурна проблематика була розроблена Н. Павлюк, О. Хоружою та ін., які використали педагогічний потенціал цінностей, методів і засобів української народної педагогіки, синтезувавши їх із традиційними й інноваційними методами, засобами й прийомами мистецького навчання.

Для нас інтерес вітчизняних науковців до означеної проблематики є не тільки зрозумілим і цілком логічним, але й вельми корисним і як ніколи актуальним. Адже саме сучасні етнопедагогічні дослідження здатні вплинути на самоусвідомлення нації, на самоаналіз її перемог і невдач, на збереження й корекцію соціопсихічних рис етносу тощо. Іншими словами, саме етнопедагогічні дослідження гарантують повноцінне духовне й матеріальне існування нації, надійно охороняючи освіту й виховання від асиміляційних процесів [1].

Серед різноманіття етнопедагогічних тем, досліджених вітчизняними науковцями, серед яких предметом розгляду були, зокрема, етнопедагогічне мислення, етнопедагогічна діяльність, етнопедагогічні цінності, етнопедагогічна свідомість, етнопедагогічний інструментарій та ін. [7], доцільно, на нашу думку, зупинитись на етнопедагогічній культурі майбутнього педагога-музиканта як на найбільш емній категорії, зміст якої вбирає у тому чи іншому вимірі зміст усіх наведених вище понять.

Етнопедагогічна культура також є невід'ємною частиною загальної професійно-педагогічної культури вчителя музичного мистецтва, викладача мистецьких дисциплін у ЗВО, відповідаючи за формування національного характеру підростаючого покоління, яке вчить і виховує означений учитель і викладач. Етнопедагогічна культура педагога-музиканта привносить у його загальну професійно-педагогічну культуру орієнтацію не тільки на загально-людські цінності, такі як свобода, рівність тощо, але й на базові цінності українства, до яких належать, зокрема, гуманні відносини під час виховного процесу [2], український музичний фольклор як провідний засіб української етномузичної педагогіки тощо.

Проаналізувавши наукові праці О. Вишневського, Ф. Колесси, М. Стельмаховича та ін., можна сформулювати основні смислові константи феномена етнопедагогічної культури педагога-музиканта. Під такими смисловими константами розуміємо фундаментальні основи, що відповідають за цілісність українського музичного виховання, за його характерну національну природу й специфіку. На базі цих констант доцільно організовувати освітній процес згідно з цією природою й специфікою.

Серед констант убачаємо такі:

- опора на традиції української національної культури загалом і музичної культури зокрема, представленої українським музичним фольклором різних родів і жанрів і класичним музичним мистецтвом;
- опора на духовну культуру як зорієнтованість на духовні цінності української національної культури, зокрема, на цінності-відносини, запропоновані українською народною деонтологією й цінності-засоби, до яких належить народна символіка, народна міфологія, народний календар, народні знання тощо;
- опора на естетизацію соціонормативної культури народу як зорієнтованість на привнесення художньо-естетичного змісту у матеріальні цінності української національної культури, зокрема, в обрядовість, народну архітектуру, костюм, народні ремесла тощо.

Означені константи, у свою чергу, спираються на провідні ідеї, які виношувались і акумулювались українським суспільством протягом віків. До таких ідей належить, зокрема, ідея соборності, прагнення до якої було зреалізовано тільки зараз. *Ідея соборності* має своє

відображення і в українському народному вихованні. Її зміст у контексті освітнього процесу полягає у духовному спілкуванні на основі гуманних відносин, у синтезі навчальної діяльності й спілкуванні вчителя й учня. Якнайбільше такому навчанню й спілкуванню сприяють методи і засоби української народної педагогіки.

Ідея українського космізму, яка бере свій початок в українській народній теогонії, у процесі розвитку й трансформації втілює комплексний розвиток усіх сфер особистості відповідно до сформованих виховних ідеалів українства. Ця ідея узгоджує розвиток таких сфер особистості українця, як суспільно-історична, соціокультурна, емоційно-естетична, когнітивно-ментальна тощо.

Ідея національного самозбереження, що в найскладніші і найстрашніші злами історичного розвитку українського народу забезпечила не тільки збереження, але й потужний розвиток мови, духовної й матеріальної культури, розбудову системи власних цінностей. У контексті національного виховання ця ідея забезпечує опору цього процесу на вивчення вітчизняної історії, створення культурних цінностей та педагогічних традицій, які, у свою чергу, обумовлені особливостями народного побуту, господарської діяльності й комунікації.

Опора вчителя музичного мистецтва, викладача мистецьких дисциплін у музично-педагогічному закладі вищої освіти під час фахової діяльності на конкретизовані нами смислові константи феномена етнопедагогічної культури педагога-музиканта та ідеї, на які означені константи спираються, уможлиблює не тільки трансляцію дітям і молоді багатовікового досвіду народного навчання й виховання на базі творчої педагогічної інтерпретації філософії й психології українства, але й, у той же час, сприяє формуванню етнопедагогічної культури самих вчителів та викладачів.

Зокрема, зразки українського музичного фольклору та національного музичного мистецтва, що як цінності-засоби української етномузичної педагогіки концентрують у собі єдиний у своєму роді потенціал народного виховання [7], окреслюють у процесі фахового навчання майбутніх педагогів-музикантів відповідні духовні пріоритети, які слугують аксіологічно-культурологічним базисом цього навчання.

З іншого боку, вчитель музичного мистецтва, створюючи власну методику на основі українського музичного фольклору та національного музичного мистецтва, привнесе означені пріоритети у процес музичного-естетичного навчання учнів закладів загальної середньої освіти, дитячих музичних шкіл, шкіл мистецтв тощо. Отже, навчання й виховання учнів на основі цінностей української народної педагогіки залежить від рівня сформованості етнопедагогічної культури вчителя музичного мистецтва.

Перша константа етнопедагогічної культури вчителя музичного мистецтва – опора на традиції української національної культури загалом і музичної культури зокрема, представленої українським музичним фольклором різних родів і жанрів і класичним музичним мистецтвом – обумовлює важливість вивчення соціонормативної культури українства загалом, не обмежуючись формальним уведенням музичних фольклорних зразків у навчально-педагогічний репертуар студентів факультетів та інститутів мистецтв педагогічних університетів.

Мова іде про цілеспрямоване вивчення календарної та родинної обрядовості, її ціннісно-змістового наповнення, а також про необхідність донесення до студентів ролі й значення зразків саме музичного фольклору в обряді. Цілісне сприймання вчителем музичного мистецтва того чи іншого обряду дозволить осмислити синкретичний вплив і багатий аксіологічний та педагогічний потенціал українського фольклору [5].

Друга константа етнопедагогічної культури майбутнього вчителя музичного мистецтва – опора на духовну культуру як зорієнтованість на духовні цінності української національної культури, зокрема на цінності-відносини, запропоновані українською народною деонтологією й цінності-засоби, до яких належить народна символіка, народна міфологія, народний календар, народні знання тощо [3] – передбачає не просто епізодичне ознайомлення української духовної культури на заняттях з курсу “Народознавство та музичний фольклор України”, а педагогічне стимулювання вмотивованості студентів до самостійного поглибленого вивчення її складових.

Зокрема, практика викладання цього курсу засвідчує, що студенти є досить обізнаними у галузі давньогрецької міфології, широко представлені та розрекламовані численними голівудськими кінострічками, мультиплікаційними фільмами. У той час, як рідний “український Олімп” з його богами й богинями, демонами та героями є для студентів практично невідомим.

Але найбільш важливим є покладання в основу будь-якого навчально-виховного процесу в Україні засад української народної деонтології, яка забезпечує практичне функціонування гуманних відносин між учасниками означеного процесу: між викладачами й студентами та безпосередньо між студентами, між вчителями й учнями та безпосередньо між учнями різних вікових категорій, між вихователями дошкільних закладів тощо [2].

Третя константа етнопедагогічної культури вчителя музичного мистецтва – опора на естетизацію соціонормативної культури народу як зорієнтованість на привнесення художньо-естетичного змісту у матеріальні цінності української національної культури, зокрема, в обрядовість, народну архітектуру, костюм, народні ремесла тощо – уможлиблює осмислення майбутніми педагогами-музикантами рис ментальності українського народу, однією з яких є естетизація народного життя, поетизовано-ліричне ставлення до краси української природи та матері-землі [4]. Ця естетизація втілилась у красі народних обрядів, пісень і танців, костюму й іграшки, архітектури й внутрішнього інтер'єру житла, посуду й кулінарних виробів.

Естетика української соціонормативної культури є феноменом не тільки національної, але й світової загальнолюдської культури, що концентрує в собі колосальну перспективу для розвитку особистості на засадах добра і краси, притаманних українству.

З огляду на зазначене вище, постає питання: “Яким чином у процесі фахового навчання майбутніх педагогів-музикантів забезпечити дотримання констант етнопедагогічної культури?”. Відповідь на це запитання знаходиться, на нашу думку, у площині відмови від шаблонного, за залишковим принципом, викладання навчальних курсів, пов'язаних із народознавством України, етнопедагогікою й етномузичною педагогікою українського народу, його духовною та матеріальною культурою.

Планування й практична реалізація достатньої кількості навчальних аудиторних годин, відведених для таких курсів, упровадження фольклорної практики для формування умінь студентів щодо віднайдення й професійного запису зразків українського музичного фольклору, а також практичного занурення в українську обрядовість сприятиме досягненню сукупності цілей музичної педагогіки, що включає устрімлення українського суспільства до гуманізації, досягнення результативності в особистісному й фаховому розвитку майбутніх фахівців.

Список використаних джерел

1. Життя етносу: соціокультурні нариси / (керівник авт. колективу), В. Ігнатов, М. Степико та ін. Київ, Либідь, 1997. 240 с.
2. Коротеєва В.О. Науково-педагогічні основи вивчення української народної педагогіки в вузі (в трьох частинах). Ч. 1. Миколаїв, 1994. 116 с.
3. Лозко Г. Етнологія України. Київ : Видавництво “Арт-Ек”, 2004. 306 с.
4. Руденко Ю.Д. Основи сучасного українського виховання. Київ : Вид-во імені Олени Теліги, 2003. 328 с.
5. Стельмахович М. Методологічні засади української етнопедагогіки // Початкова школа, № 2, 1998, С. 41-43.
6. Сявавко Є.І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ : Наукова думка, 1974. 156 с.
7. Хоружа О.В. Становлення виховних ідеалів народної педагогіки у контексті історичного розвитку українського етносу // Науковий часопис НПУ імені М.П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи / Зб. наук. праць. Київ : НПУ імені М.П. Драгоманова, 2008. Вип. 10. С. 183-191.

In the article the tendency of activization of scientific interest in ethno-pedagogical and ethno-cultural problems in the field of theory and methods of musical education is considered. Ethno-pedagogical culture of a future teacher-musician is specified as an integral part of the general vocational and pedagogical culture. Its main sense constants are formulated, which include: reliance on the traditions of Ukrainian national culture represented by the Ukrainian folk music of different genres and classical musical art; the reliance on spiritual culture as a focus on the spiritual values of the Ukrainian national culture, in particular, on the values-relationships offered by the Ukrainian folk deontology and values-means, which include national symbols, folk mythology, folk calendar, folk knowledge; the reliance on the aesthetization of the socio-normative culture of the people as an orientation towards introducing artistic and aesthetic content into the material values of Ukrainian national culture, in particular, in ritual, folk architecture, costume, folk crafts.

The leading ideas of Ukrainians are defined, among them are considered: the idea of unity, the idea of Ukrainian cosmism and the idea of national self-preservation. It is noted that the support of the teacher-musician during his professional activity on the sense constants of ethno-pedagogical culture makes it possible to broadcast the centuries-old experience of folk education on the basis of creative pedagogical interpretation of the philosophy and psychology of Ukrainian society. It is proved: the importance of studying the socio-normative culture of Ukrainians from the standpoint of integrity; necessity of pedagogical stimulation of motivated students to independent in-depth study of its components; the significance of laying the foundations of any Ukrainian educational deontology on the basis of any educational process in Ukraine, which ensures the practical functioning of the humane relations between the participants of the specified process; the expediency of future educators-musicians to understand the features of the Ukrainian people, one of which is the aesthetization of folk life, poetic-lyrical attitude to the beauty of Ukrainian nature.

It is proposed to increase the planning of classroom hours for ethnographic and ethno-pedagogical training courses, as well as to introduce folklore practices in professional training of teachers-musicians.

Key words: *ethnopedagogical culture, pedagogue-musician, values of Ukrainian folk pedagogy, Ukrainian folk music, Ukrainian folk deontology, sense constants, human relations.*

УДК 378:78]:37.017](477.63)

DOI: 10.32626/2309-9763.2019–26–2.116-121

*Яніна Лисенко, Дарія Коротенко
Yanina Lysenko, Dariia Korotenko*

УКРАЇНСЬКЕ ХОРОВЕ МИСТЕЦТВО ПЕРШОЇ ТРЕТИНИ XX ст. У КОНТЕКСТІ ПРОЦЕСІВ НАЦІОНАЛЬНОГО КУЛЬТУРНОГО ВІДРОДЖЕННЯ

UKRAINIAN CHORAL ART IN THE FIRST THIRD OF THE XX CENTURY IN THE CONTEXT OF THE PROCESSES OF NATIONAL CULTURAL REVIVAL

У статті розглядаються особливості українського хорового мистецтва. Автори звертаються до маловідомої історії становлення хорового мистецтва першої третини XX ст. у контексті процесів національного культурного відродження. Розглядаються віхи просвітницької діяльності вітчизняних музикантів та зростання професіоналізму й інтересу до національних здобутків серед широких верств населення.

Ключові слова: *хорове мистецтво, культурно-просвітницька діяльність, традиції, виховання.*